

מרכיבים בנרות בבית-הכנסת.
 כל איש נשוי מדליק "א לעבעדיגע ליכט
 [=נר חיים]". ולנשמת הוריו שנפטרו – נר
 נשמה⁵⁵.

חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל'
 לחופה, אינו לובשו ביום-הכיפורים⁵⁶. אבל
 (רח"ל) בשנת האבלות – ילבשנו. אין להיכנס
 בקיטל לבית-הכיסא.

מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליו
 לפני השקיעה.

נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של
 עור, ודלא כהמחמירים בזה⁵⁷.

לפני ההליכה לכל-נדרי – ברכת הבנים
 והבנות. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז
 את תלמידי הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל
 ובטלית.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדו, ו
 כשידיו למעלה מראשה של כל אחת ואחת.

רבתינו נשיאינו היו מברכים בנוסח
 "יברכך".

אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני
 פרקי התהלים שקורם כל-נדרי) וידוי –
 'אשמנו' ו'על-חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.

והנהגה זו אינה לפי הטעם שאין לובשין הקיטל בפחות מבן
 כ', וגם לא לפי הטעם שבשנה ראשונה עליו להיות בשמחה,
 אלא לפי הטעם שכבר נתעורר השנה בתשובה, עיי"ש.
 57) 'אוצרי' עמי קצו, מספר מאמרי אדמוה"י הקצרים עמי
 שלו (לענין יו"כ), וספר-המנהגים עמי 46 לענין תשעה באב
 (נדפס לראשונה בסוף רשימות הצ"צ על מגילת איכה,
 ברוקלין תשי"א). צ"ע שנשמט ממנהגי אלול ר"ה ויו"כ
 שנדפסו לפני-כן בשלהי תשי"ט (סה"מ תשי"ט עמי 232). ולפי
 הטעם (כנפסק בשו"ע אדמוה"י תרי"ד סו"ס ג) שמנעל אינו
 אלא של עור דווקא, לכאורה אין להחמיר גם בנעל מחומר
 פלסטי דמוי-עור (למרות שמגן על הרגל כמו עור ממש)
 הנפוץ בזמננו, כל עוד אינו מכיל עור ממש (ומשום מראית-
 העין לא שייך בזה, כיוון שהדבר ידוע לכל, וכמו בעניין
 נקייקי סויה בחלב וכו).

55) במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה
 (פנויה) מדלקת, ושמדליקים רק אחד (גם אם שני ההורים
 נפטרו, אבל להורה/הורים של הבעל מדליקים נר בנפרד,
 נטעי גבריאל פכ"א סי' ג). שם ובאלף-המגן ס"ק יח ישנן
 דעות שונות איזה מהנרות יהיה בביתו ואיזה בבית-הכנסת,
 ובשו"ע אדמוה"י סי' תרי ס"ד איתא, שר חיים הוא בבית-
 הכנסת (באניק אדמו"ר מהור"י צ"ח עמי קנב – שיש
 להניחו במקום שאינו עלול לכבות בנקל, עיי"ש). ולכן מביא
 בשבחי-המועדים עמי 44 שר הנשמה יהיה בבית ויבדיל
 עליו במוצאי יום-הכיפורים.
 56) ספר-המנהגים עמי 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אניק
 ח"ו עמי קעב. ומהלשון משמע, שאם מאיזו סיבה שתהיה
 לא לבש בפועל את הקיטל בחופתו, ילבשנו עתה (בנטעי
 גבריאל ה' יו"ה"כ פכ"ו הערה י' הביא טעמים למנהג זה.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
 לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
 וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקל

ערב
 ראש השנה
 כ"ט באלול ה'תשס"ד

יוצא-לאור על-ידי
 מכון ליובאוויטש שעל-יד
 צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ט באלול ה'תשס"ד – ט' בתשרי ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ד'	כ"ט באלול	הל' עדות. פרק יד-טו.	הל' נדרים. פרק ב.	מל"ת רפז.
ה'	א' בתשרי	פרק זי-יט.	פרק ג.	מל"ת רפה.
ו'	ב' בתשרי	פרק כ-כב.	פרק ד.	מ"ע קפ.
ש"ק	ג' בתשרי	הל' ממרים.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ה.	מ"ע קעד. מל"ת שיב. שיג. שיד.
א'	ד' בתשרי	פרק דו-ד.	פרק ו.	מל"ת שיח. שיט. מ"ע רי. ריא.
ב'	ה' בתשרי	פרק ז. הל' אבל.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ז.	מל"ת קצה. מ"ע לו.
ג'	ו' בתשרי	פרק ג-ה.	פרק ח.	מל"ת קסח.
ד'	ז' בתשרי	פרק ו-ח.	פרק ט.	מל"ת קסז.
ה'	ח' בתשרי	פרק ט-יא.	פרק י.	מל"ת קסו.
ו'	ט' בתשרי	פרק יב-יד.	פרק יא.	מל"ת קסו.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ד', כ"ט באלול	4.23	5.12	5.34	6.29	9.28	12.36	1.06	6.46.2	7.11
ה', א' בתשרי	4.24	5.13	5.34	6.29	9.28	12.35	1.06	6.44.9	7.09
ו', ב' בתשרי	4.24	5.13	5.35	6.30	9.28	12.35	1.06	6.43.6	7.08
ש"ק, ג' בתשרי	4.25	5.14	5.36	6.31	9.29	12.34	1.05	6.42.3	7.06
א', ד' בתשרי	4.26	5.15	5.36	6.31	9.29	12.34	1.05	6.40.9	7.05
ב', ה' בתשרי	4.27	5.15	5.37	6.32	9.29	12.34	1.04	6.39.6	7.04
ג', ו' בתשרי	4.28	5.16	5.38	6.33	9.29	12.33	1.04	6.38.3	7.03
ד', ז' בתשרי	3.28	4.17	4.38	5.33	8.29	11.33	12.03	5.36.9	6.02
ה', ח' בתשרי	3.29	4.17	4.39	5.34	8.29	11.33	12.03	5.35.6	6.00
ו', ט' בתשרי	3.30	4.18	4.40	5.35	8.29	11.32	12.03	5.34.3	5.59

* הזמנים מתייחסים לאזור תפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת וחג

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
ראש-השנה	6.09	6.24	6.16	6.27	6.16	6.27	6.16	6.27
ב' דראש השנה*	7.20	7.22	7.22	7.22	7.22	7.22	7.22	7.22
האזינו	6.06	7.18	6.22	7.20	6.13	7.19	6.24	7.20
יום-החליפונים	4.57	6.08	5.12	6.10	5.03	6.10	5.15	6.10

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מור"ל: מכון ליובאוויטש שיעורי צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

לוח השבוע

תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות. אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגד המתגיר⁴⁹. בתפילת מנחה בלחש, אחר "היו לרצון" הראשון, אומרים וידוי ו'על חטא'⁵⁰. בכל הווידויים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת הווידוי. מפסיקים קימעה במקומות המפוסקים במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דיברנו דופי": – "טפלנו שקר": – "קישינו עורף:"). מכים על החזה באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "אנחנו הרשענו", 'סלה לנו, מחל לנו, כפר לנו' וכן באמירת 'ועל חטאים'⁵¹.

אין אומרים 'אבינו מלכנו'. בסעודה המפסקת⁵² – המאכלים יהיו ללא מלח. גברים ונערים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁵³. "יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא סמוך ליום-הכיפורים". מפסיקים לאכול מבעוד-יום⁵⁴. הדלקת הנרות: מברכים (לאחריה): "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים" ו"שהיינו".

— ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים⁴⁷. וכל האוכל ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. נוהגים לאכול 'קרעפין' (כיסני-בצק ממולאים בבשר). היום טובלים פרוסת המוציא ברבש, אבל על השולחן שמים גם מלח. אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל. אחר חצות היום יש לקרוא כל אחד לעצמו את ההפטרה של יום-הכיפורים⁴⁸.

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות, קרוב ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה.

לפני טבילה ותפילת מנחה נוהגים ללקות ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה – מוטה, ופניו לצפון. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף שמאל ותחתיהם באמצע, וחוזר חלילה. המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים פסוק 'והוא רחום', בכל הלקאה אומרים

נסע בתשי"ג כמסופר ביומן שבסוף 'שיחות קדשי' תשי"ג. י"א שנסע גם בשנת תשח"י. וי"א גם בשנת תשנ"ב אמר בבוקר שישע לאוהל, אך חלוקת הלקחי נמשכה כמעט עד המנחה ולא התאפשר לנסוע.

(47) סידור אדמו"ה"ו. בשער-הכולל (ג, מד) משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וע"ע. (48) ע"פ 'התוודויות' תשמ"ה ח"א עמ' 351. (49) שו"ע אדמו"ה"ו סי' תרו ס"י"ב. גם נשים נשואות טובלות, עייניו ס"יא, והנזבא בסי' יב' בודא בת מלך עמ' קעו.

(50) שו"ע אדמו"ה"ו סי' תרו ס"א. לכאורה, אין להכות על החזה בסלח לנו בתפילה זו, שהרי אין בה תחנון אלא רק הווידוי 'שבסופה', ובהוראה: "על חטא אומרים רק כמה שצריך" (לקו"ש ח"ט עמ' 386). וצ"ע מלשון הרבי בנדון בספר-המנהגים ר"ע 65 "ימוצאי (ולא: מערב) יוהכ"פ...". וראה הדיון בזה בהיקשרות גיליון שעט בסופו. אבל הרה"ח ר' אליהו זילברשטרם מספר, שבשנת תשכ"ו וכן בשנת תשל"א (או תשל"ב) עמד מקרוב וראה בבירור

שהרבי מכה על ליבו, הן בשחרית (ומתאים ללשון ספר-המנהגים הני"ל) והן במנחה.

(51) סה"ש תשי"א עמ' 151, וראה סה"ש תשי"ב עמ' 9, 'המלך במסיביו' ח"א עמ' רמח. (ביאוצ'ו' שם הביא ממקור-חיים סי' תרו יש להכות בעל חטא' באמרו "שחטאנו", וביועל חטאים' באמרו "שאנו חייבים").

(52) יאכל לפחות כזית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת הנהנין פ"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידיים (שו"ע אדמו"ה"ו סי' קנח ס"ב).

(53) שו"ע אדמו"ה"ו סי' תר"ח ס"ח.

בכוונת האכילה של הסעודה המפסקת איתא, שצריך י"ק ערות, וכדי לקיים זאת, ציווה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לבנו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, לאחר שהתחיל לאכול מקערת המרק, להוסיף לה כף מרק, ואחר-כך (לאכול מעט ו) להוסיף עוד כף – סה"ש תרצ"א עמ' 156. שיחות-קודש תשי"ז עמ' שח.

(54) סי' תרח ס"א. גרילים להפסיק בזמן שקבע להדלקת הנרות. וכשמפסיק לפני כן, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו מקבל עליו את התענית – שם ס"ז.

חליפת" עד "ולשלום", ובעת אמירת "זה חליפת" מסבכים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם...". כסדר הזה עושים שלוש פעמים. בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלום" – שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים⁴³.

אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת.

המהדרין, מכסים בעצמם את הדם בכרכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבד אותו להיות שלוחו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות. נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיסוי הדם בעפר"⁴⁴ (ה' רד' 'הדס' בפתח, ב' 'בעפר' דגושה ובסגול). אף מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה, לא יכרך 'שהחיינו'.

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות כן.

נוהגים לזרוק את בני המעיין, הכבד והכליות על הגג או בחצר לאכילת בעלי-חיים,

לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו"י.
ועי' המבואר שם (ובלה"ק – בישרי הלכה ומונהג יו"ד סו"ס צח) שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו – העירו, דאי"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו. או שמא הכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. ועי'.

43) ספר'המנהגים עמ' 58. בשערי'הכחול (פמ"ד ס"ב) כי שאדמוה"י השמיט מסידורו הלשונית "חליפתנו, חליפתכן, חליפתה" וכדומה, וכנראה כוונתו שיאמרו תמיד "חליפתי" (המתכר ולא המסובב), גם כשעושים לאחרים ואחרות, וצ"ב מה מנהגו בפועל.

בבית הרבי נהוג (כל אחד מבני'הבית) לקיים בכפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט – כעין סקילה, לנעת קלות בצווארה – מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה – כעין שריפה (יכפר בחי'י) גיליון 633 עמ' 23, מפי המשביק. ולהעיר משעתיכ הניל, ששכל כ"י, ומירשמות יד עמ' 14 שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נייע לא הי' זורק התרנגול תחת השולחן אבל היה סומך שתי ידיו עליו,

סוף-כל-סוף חייב הטוב להכריע, והלא-טוב - חייב להתבטל לגמרי

יש להיזהר מהערכה מוגזמת של המעלות והמעשים הטובים שנעשו במרוצת השנה החולפת, אך חלילה גם מלהגדיל את החסרונות והכישלונות □ מצב-רוח של דיכאון, וכל-עבן של יאוש, חס ושלום, הוא אחד הדברים המחלישים את ההחלטיות להשתפר □ איגרת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו – תרגום מאידיש

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשט"ז
ברוקלין נ.י.

אל בני ובנות ישראל,
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יהיו

שלום רב וברכה!

בהתקרבנו לסוף השנה החולפת ובעומדנו על סף השנה החדשה, הרי כל אדם שהוא בעל חשיבה רצינית עורך סך-הכול של השנה החולפת, ועל יסוד זה, מקבל הוא החלטות לשנה החדשה.

בכדי שהחשבון וכן ההחלטות, יהיו נכונים, צריכים להיזהר מהערכת מעלותיו ופעולותיו יתר על המידה, אבל, באותו זמן, לא צריכים גם להגדיל את החסרונות והכישלונות, כי, מצב-רוח של דיכאון, וכל שכן של יאוש, חס ושלום, הוא אחד הדברים המחלישים את ההחלטיות להשתפר.

אבל לדאבונינו יכול להיות, שאפילו כאשר לא מגדילים את החסרונות, ועורכים חשבון צדק – מתברר שהצד השמאלי, הלא-טוב (השלילי), הוא גדול למדי, ולעיתים אף גדול ומכריע יותר מן הצד הימני, החיובי (הטוב).

אבל גם במקרה זה, אסור להרשות רגש של יאוש,

יפי הפליחות: ראה תדא"ו ספכ"ג, ולהעיר מעטרת-זקנים לשו"ע או"ח הל' ר"ה ר"ס תקפא) שהם ימי ביקור עצמי (דוגמת קורבן) דר"ה (וכדי שיהיה לעולם יום קבוע – מקדימים ליום א', לבוש שם). מצב-רוח של דיכאון כו': ראה תניא רפ"א. שם פכ"ורכו. ובכ"מ.
החרטום ע"ז העבר והחלטה. מכאן ולהבא: ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב. שהמ"צ להצ"צ מצות

כי, יחד עם החרטה העמוקה על העבר והחלטה איתנה להשתנות מאכן ולהבא – שהחשבון צדק צריך לעורר, חייבים לזכור תמיד כי הטוב והקדושה – וכפי שתורתנו, תורת חיים, מסבירה מהו טוב וקדושה – הם נצחיים ובלתי ניתנים לביטול, משום שהם נובעים ובאים מן הנשמה, מהניצוץ האלוקי שבאדם, ואילו המעשים הלא-טובים (השליליים), קשורים ובאים מהנפש הבהמית (הבהמה שבאדם) והיצר הרע, הם בעצם מוגבלים, ויכולים להתבטל ולהימחק לגמרי. המעשים הלא-טובים (הרעים) הם זמניים בלבד, ויכולים – על-ידי תשובה אמיתית ונכונה – לבוא ולהיתקן ולהימחק. הדברים האמורים חייבים לעורר אצל כל אחד – מבלי הבט על תוצאות החשבון-צדק שלו על השנה החולפת – רגש של עידוד ותקווה איתנה לעתיד, בידעו שמעשי הטובים מן השנה החולפת הם נצחיים, והכניסו אור בחייו, במשפחתו ובכלל ישראל, שהרי כל ישראל ערבים זה בזה, קשורים זה לזה ומהווים יחידה אחת. מזה מובן גם, שאפילו אם רואים לעיתים תופעות המראות על ירידה, לא כולם נעשים חכמים יותר ויראיים-שמים יותר, הרי באמת ובפנימיות – נעשה הטוב בעולם חזק יותר וגדול יותר מידי שנה, בכל יום ובכל רגע, שהרי בכל רגע מיתוספות פעולות טובות. ואפילו כאשר נראה שהלא-טוב מקבל משקל מכריע, הרי זה רק באופן זמני. סוף כל סוף חייב הטוב להכריע והלא-טוב חייב להתבטל לגמרי, שהרי בורא העולם ומנהיגו הבטיח שכולם ישוּבו בתשובה, והקב"ה, המרבה לסלוח אפילו על עבירות שחזרו ונשנו פעמים רבות, יקבל את התשובה, כי לא ידח ממנו נדח. ובידו של כל אחד לעשות את השנה הבאה – שנה של סך-הכול טוב ביותר מפעולותיו – על-ידי זה שמעמיד ומשנה את עצמו, והקב"ה הרוצה בתשובה, מסייע גם בזה. והחלטה האיתנה לעשות כן מבטיחה ביתר ודאות שתהיה שנה טובה ומתוקה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

מנחם שניאורסאהן

לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים.

יום שלישי

ו' בתשרי

מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' – יעלה.

את הפסוקים "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" – אומר הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל-קורא.

בתפילת מנחה מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל" כבתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר-התורה.

הפטרה: "דירשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה,ו – נ,ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות עד מגן דוד. יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים ענגו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ כבתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ – תחנון, יאבינו מלכנו הארוך, קדיש תקבל, לדרד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג מחדש את המנהג שנהגו בעבר בקהילות ישראל על-פי המשנה, לומר דברי כיבושין ביום התענית לאחר תפילת מנחה.

סיום התענית באזור המרכז בשעה 7:05.

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסאהן, בת הרבנית הצדקנית מרת רחל ובת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נפטרה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה-כבוד בניו-יורק.

בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול.

כן יסד על שמה "קרן חנה", ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה".

יום שישי

ט' בתשרי, ערב יום הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון.³⁸

סדר כפרות:³⁹

תרגול לבן. זמנו – באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים.⁴⁰ הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבכית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת⁴¹ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד.⁴²

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה

בערב יום-הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפני-כן, כי כל עשרת-ימי-תשובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז ס"ק א. שדי-חמד מערכת יוה"כ"פ סי' א אות ב.)

(41) יש שדנו מאימית נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממי יום עכ"פ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

(42) סידור אדמו"ר. ובלקו"ש ח"כ"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישין לתאומים (כמיש הבי"ח שם ממדכי קטן. פמ"ג שם) – כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע

בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר יתאומים בבטנה, ועל בידור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום-הכיפורים וכיוצא-בהם – אך תתנהג ביכפרות, או שנאמר דכיון דלא שיכחא כו', ובפרט בנו"ד בדלא"ה י"א

ודיו ותשובה בתחילתו.

המעשים הלא טובים כו' ולחיתקן ולחיתקן: ראה יומא פ"ב. תניא פ"ז.

כ"ק ישראל ערבים זה בזה: שבעות לט, סע"א. סנהדרין כו, סע"ב. וראה סה"ש תש"א עמ' 144.

בורא הנוצם ומנהיגו הבטיח שכולם ישוּבו בתשובה: ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ה.

המרבה לסלוח אפילו על עבירות שחזרו ונשנו פעמים רבות: ראה תניא אגה"ת פ"א (ק, ואל"ך).

כי לא ידח ממנו נדח: ע"פ שמא-לא יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדמו"ר פ"ד ס"ג. תניא ספ"ט.

הרוצה בתשובה: ברכת השבנו בתפילת שמו"ע.

הכוכבים עד אחרי חצות לילה – אין אומרים תהילים (ובכלל זה – שיעור תהילים החודשי...) לבר מראש-השנה, עשרת-ימי-תשובה, יום-הכיפורים והושענא-רבך.³⁵ שחרית: לפני התפילה, סיום שמו"ת החל מ'שביעי' למנהג רבותינו נשיאינו.

יום ראשון

ד' בתשרי – צום גדליה (נדחה)

עלות השחר לדעה המקדימה – 4:26. בתפילת שחרית אומר הש"ץ "ענגנו" בברכה בפני עצמה, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "ענגנו" בתוך ברכת "שומע תפילה". מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "ענגנו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת-אפיים. אמירת סליחות. מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים 'אשמנו' ו"ויאמר דוד אל גד". בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל הפזמון בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות אומרים 'שומר ישראל', 'מתרצה ברחמים', 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', ככלל עש"ת), 'ואנחנו לא נדע', וחצי קדיש.

ככל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת-אפיים, קודם 'ואנחנו לא נדע'³⁷.

מוציאים ספר-תורה וקוראים "ויחל משה" * לעניין עריכת נישואין בעש"ת, הנה הרבי הזכיר ועורר לקיים "מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעש"ת"³⁴, אבל לאחר שזירז הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"³⁵, גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, צריך עיון אם עדיין יש להקפיד על זה.

* בעניין סיוע לצורכי החגים – אף-על-פי שנתנו כבר לכבוד ראש-השנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמה כעת (לאחר שנתעלה בראש-

המצוות בכלל, לא נזכר שצריך לדרוש גם הלי יו"כ, כי גם זה נכלל בידרכי ה' שם, עיי"ש.
 32 לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60 (ומן הסתם אכל כזית), ע"פ המובא (גם כהוראה לרבים) בספר-המנהגים עמ' 34. ביאור התנהגה זו בלקו"ש כרך כא עמ' 84 (ובלה"ק, שערי הלי מנהג או"ח ח"א סי' קנד).
 33 לוח כולל-בי"ד. 'אוצרי עמי קע.
 34 אגיק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים סיי תרב ס"ה, קיצור שו"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצוה מן המובחר.

תפילות ראש-השנה

פרידה ופגישה

בתפילת מנחה של ערב ראש-השנה – נפרדים מהשנה שעברה. בתפילת ערבית של ראש-השנה – מקבלים את השנה החדשה.

(ספר-השיחות תשי"ד עמ' 41)

להתקדש ולהתפלל

בסידור "תורה-אור" נדפס נוסח הקידוש של ליל ראש-השנה לפני הנוסח של שמונה-עשרה. לומר לך: לפני שאדם מתפלל את תפילת החג – עליו לקדש את עצמו לקראת החג.

(ספר-השיחות תשי"ד עמ' 1)

זכרנו לחיים

"זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים". זכרנו לחיים – היינו הזכירה לחי הנפש והרוח. וכתבנו בספר החיים – היינו הכתיבה לחיי הגוף.

(מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמ' תכח)

לשנה טובה תיכתב ותיחתם

הרבי הצמח-צדק אמר: שני מלאכים מלווים את האדם, וכשהם שומעים שכל ישראל מברכים איש את אחיו בברכת "לשנה טובה תיכתב ותיחתם" בטוהר-הלב – עולים הם למעלה להמליץ טוב ולהפציר על שנה טובה ומתוקה.

(ספר-השיחות תשי"ה עמ' 1)

שנה טובה ומתוקה

טובה – היינו חסד סתם. מתוקה – היינו גבורה ש"נמתקה" ונעשית חסד.

(ליקוטי לוי-יצחק, איגרות, עמ' שיא)

פיוטי המלך

יש לייקר כל פיסת פיוט שבו נזכר "המלך", שכן בראש-השנה נמשך כתר מלכות.

(משיחת יום שמחת-תורה תרצ"ט)

ויעקוד את יצחק בנו

בראש-השנה, שהוא יום הדין, קוראים את פרשת העקידה, שהיא סוד התגברות החסדים דאברהם על הגבורות דיצחק, "המתקת הדינים".

(לקוטי-תורה דרושים לראש-השנה עמ' נח, ב)

נהיה לראש

מדוע אומרים "נהיה לראש", ולא "נהיה ראש"?

אמר אחד החסידים הראשונים: אין אנו מבקשים להיות "ראש", שכן עם ישראל הוא גוף אחד, ולגוף בריא לא יכול להיות יותר מראש אחד. הבקשה והתפילה היא, שנזכה להיות מקושרים באמת "לראש", לרבי, שהוא ראש בני ישראל.

ואת מעכה

"ותלד לו... ואת תחש ואת מעכה". הגאון החסיד רבי לוי-יצחק שניאורסאהן זצ"ל ביאר את ראשי-התיבות של המלים "ואת מעכה": וידוי אחר תשובה מגיע עד ביסא הכבוד.

ותשובה ותפילה וצדקה

סיפר אחד מזקני החסידים:

כשהייתי ברוסיה, היתה תקופה שבה רדפו אותי השלטונות ונאלצתי לברוח מפניהם ולנודד על-פני המדינה. נודדתי אלה נמשכו שנים אחדות, וכך נודדתי לי להתפלל בימים הנוראים בקהילות שונות.

הבחנתי אז בדבר מעניין: בכתבי-הכנסת של "עמך" רעשו אמות-הסיפים כשאמרו "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה"; ואילו בכתבי-הכנסת של החסידים געש ורעש הקהל במלים "ואתה הוא מלך א-ל חי וקיים".

אם כבנים אם כעבדים

"אם כבנים, רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים, עינינו לך תלויות, עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו". לכאורה היו צריכים לומר אם כבנים – עינינו לך תלויות עד שתחננו (היינו שבוודאי תחננו), ואם כעבדים – רחמנו?

הסביר אדמו"ר הצמח-צדק: הרי "כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו". מובן איפוא ש"אם כעבדים" – בטוחים אנו "שתחננו".

מידת חסידות

בראש-השנה יש לבקש בייחוד ולעורר רחמי שמים על תיקון המידות ועל ההנהגה במידות חסידות.

(ספר-השיחות תשי"ד עמ' 11)

בקול קורע-לבבות

שח פעם הרבי הריי"צ: עדיין זכורה לי היטב הנהגתו של אבי (הרבי הרש"ב) בראש-השנה: העבודה בתפילת ערבית, באריכות גדולה, עם ניגון התשוקה והביטחון של אדמו"ר הזקן, בקול קורע-לבבות; פניו הקדושות, הנלהבות והמלאות דמעות; אמירת ה"לשנה טובה" מתוך אהבת-ישראל; והפנים המהורהרות במשך המעט-לעת הראשון של החג.

(ספר-השיחות תשי"א עמ' 27)

ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהג ישראל שבאים כולם לבית-הכנסת ושומעים קריאת-התורה וכו"ו²⁸.

"בשבת שובה – מתקן ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה"²⁹.

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות: להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת – ע"י הכנסת אורחים בסבר-פנים-יפות וכיו"ב)³⁰.

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר – לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשון, ולא כמו שנוהגין עכשיו"³¹.

ערבית: יש לזכור ולהזכיר השינויים וההוספות שבתפילת עשרת-ימי-תשובה, וכן 'המלך הקדוש' בברכת 'מגן אבות'.

סעודה: ישנו מאמר של אדמו"ר הזקן: "להבין עניין אכילת הרבש עם המוציא בראש-השנה עד אחר הושענא רבא, והעיר על זה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "צריך עיון אם הכוונה רק לסעודות שבת ויום-טוב... וסעודות ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים, או גם בימי השבוע".

* "ידוע אשר בלילה – החל מצאת-

לכאורה צריך לטבול בזמן זה במקווה, לקבל קדושת שבת"²³.

תפילת מנחה – פתח אליהו, וידבר וקטורת וכו'. אין אומרים 'אבינו מלכנו'²⁴.

סיום החג:

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש-השנה והתחלת מוצאי ראש-השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו – יומשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה מטה. כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש-השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשר"מ גם מדברי האריז"ל)²⁵.

גם כשהיתה הקביעות כבשנה זו, היתה סעודה והתוועדות (אף לאחר שמח"ת תשר"מ, שנפסקה עריכת 'פורס מפה ומקדש' בהתוועדות)²⁶. רק בשנת תנש"א לא היתה.

שבת קודש פרשת האזינו²⁷

ג' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני שבת שובה שייכים לכל אחד

"לפי הזמן ולפי המאורע" (טור סי' תכח), ועדיין כשדוחים הפטרת פינחס יוד ה' היתה אל אליהו מפני הפטרת ידרי ירמיהו.

23) כמובא בהמשך תרס"ו עמ' שפ"ו "וכמו"כ מקדושת יו"ט לקדושת שבת צריכים טבילה במקווה כמיש בכתבי האריז"ל, וצ"ע שאי"ז נפוז בין אנשי. וראה בס' פסקי תשובות סי' תקכ"ח ס"ק ג.

24) המלך במסיבו ח"ב עמ' קג – כמנהגנו בערב יו"כ שחל בשבת.

25) ראה 'אוצר' עמ' קמו"קג. ולענין אמירת 'הרחמן דשיק בברכת המזון, שם עמ' קג.

26) ראה שם עמ' קמט.

27) המהר"ל מפראג (סי' הזכרונות לכ"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"א פכ"ט) והמגיד ממזריטש (סי' התולדות אדמו"ר מהר"ש של הרבי, עמ' 74) ציוו ללמוד שירת האזינו בעי"פ. ובסה"ש תשי"א (עמ' 56. בלה"ק – עמ' מו) "שמעתי מגדולים, שכל יהודי צריך לדעת את שירת האזינו בעי"פ. ומבאר שם שזה מביא שפע ברכה גדול בפרנסה, עי"ש.

28) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדולי ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית-הכנסת (לא רק לעזרת-נישים), ואפילו לאחר גיל שלוש שנים – כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בעניין זה". ועייש בהערה 24, שזה מעין ודוגמת עלייה לרגל לעיל "מודי שבת בשבתו". וביאורו עמ' קסו כי ע"ז "וצ"ע הכוונה, האם דווקא בשבת-תשובה באים כולם לביהכ"ס, או שמא כך נוהגים מידי שבת בשבתו".

29) ד"ה שובה ישראל תשי"א ח"א, סה"ש מלוקט ח"א עמ' שמה; ביתורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

30) ה'תוועדות' תנש"א ח"א עמ' 24. וראה פירוט בזה ב'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 376 ובסה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 222.

31) שו"ע אדמו"ר סי' תכט ס"ב. ונתאר בלקוטי-שיחות ח"ג עמ' 953 (בלה"ק עם הוספות ביתורת מנחם – התוועדות' (כד) תשי"ט ח"א עמ' 25) וסוכס בישולחן המלך' שם, שכיוון שצריך ללמד דרכי עבודת ה' בקיום

הנחלב והנולד היום אסור עד מוצאי-שבת. תפילת מנחה.

תש"ד:

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעין¹⁸, ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, ניתן לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש-השנה, יכול ללכת בי"ג מידות¹⁹.

יום שישי, ב' בתשרי

ליל ב' דראש-השנה

ערבית. לפני תפילת ערבית אומרים תהילים.

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש-השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – בכל זאת תברך 'שהחינו'.

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו – מכלל-מקום יברך 'שהחינו'.

את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי ולא על היין).

דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא הערב, אור ליום ו' עש"ק, שניים מקרא ואחד תרגום פרשה או שתיים (ראשון, שני) – פרשת האזינו¹⁹.

יום ב' דראש-השנה:

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות. התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול).

תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שמרי... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון...²⁰.

רבותינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני²¹, אחר קריאת התורה לפני התקיעות.

סדר תקיעות וסיום התפילה – כראתמול. אחר הצות היום – קריאת (כל) פרשת האזינו שנים מקרא ואחד תרגום²².

18 כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך לייג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעשיית, או כשחייבים להיות בראש-השנה בתשליך ללא באר – ראה ביכפר תב"ד גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרהי"ר יעקב יהודה הכט ע"ה שבליט ביריה די אפילו בברז פתוח.

19 היסיוס ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י. 20 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן השי"ץ אומרים **הכל**), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנשי) באמירת הפיוטים, לקשר את חצוי השני של כל חרוז עם חצוי ה**ראשון** של החרוז **הבא**, וזאת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (ע' בזה

בקובץ 'בית אהרן וישראל' גיליון קט, עמ' קלג), וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף חיו באמירת: "לעדי עד – מלך אביון".

21 'התועודות' תשמי"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי.

22 ואומרים הפטרת 'שובה'. וצ"ע אם צ"ל גם הפטרת יודבר דודי (היום) – לפי משי"כ בספר-המנהגים עמ' 25, או מחר בבוקר – למנהג רבותינו כי אף שהיא שייכת יותר לפי האזינו (ע' לקוטי שיחות כרך ט עמ' 61 הע' 5) הרי הפטרת אלו מייז בתמוז עד לפני שבת בראשית הן רק

תקיעת שופר - כאדם הצועק "אבא, אבא!"

שתי סיבות

בערב ראש-השנה שנת תר"ח היה הרבי הצמח-צדק בקו השמחה. חסידים אמרו אז שני טעמים על כך: א) באותה שנה נדרפס ה"לקוטי-תורה". ב) באותה שנה התחתנה נכדתו של הרבי, וכך נשלם מניין מתוך בני ביתו (לרבי היו שבעה בנים ושני חתנים). הרבי שמח על כך, שכן אדמו"ר הזקן אמר לו שיגיע לשלמות המוחין כאשר יושלם אצלו מניין במשפחתו.

(ספר-השיחות תשי"ה עמ' 1)

תהילים ודמעות

סיפר הרבי הצמח-צדק בערב ראש-השנה: פעם נפגשתי עם חיילים יהודים, שסיפרו לי שהם נוהגים לומר מזמורי תהילים בעת צחצוח הכפתורים. כפתורים מצחצחים בחול וכמים. חוץ – זהו אותיות התהילים. פים – דמעות מכבסות. על כל אחד לנקות את עצמו באמצעות אמירת תהילים בדמעות מעומק הלב, ויחד עם זאת מתוך שמחת הנפש.

(ספר-השיחות תשי"ה עמ' 3)

"במה התפללת?"

פעם שאל אדמו"ר הזקן את בנו, אדמו"ר האמצעי, בעת סעודת יום-טוב של חג הסוכות: באיזו התבוננות התפללת בראש-השנה שעבר?

ענה הבן: התבוננתי במאמר "וכל קומה לפניך תשתחוה", כיצד בחינת "אדם קדמון" בטלה לאין-סוף.

חזר אדמו"ר האמצעי ושאל את אביו: ואתה, אבא, במה התפללת?

השיב הרבי: אני התפללתי עם העמוד; התבוננתי בכך שהתהוות הגשמיות היא ממהותו ועצמותו יתברך.

(איגרות-קודש אדמו"ר הרי"צ ד עמ' שטז)

כשהיו שומעים...

פעם, בעת תפילת ערבית בליל ראשון של ראש-השנה, צעק אדמו"ר האמצעי: איי! וכל הקהל נפלז מתעלפים, כמו בכורעים. היה שם חסיד אחד, שמאז הנה בכל יום ראשון של ראש-השנה לא פסק מלבכותו. וזאת, אף-על-פי שהיה אביר-לב.

(ספר-השיחות תשי"ה עמ' 14)

נהירין ליה שבילי דרקייע

כאשר הרבי מהר"ש היה בגיל י"ד שנה, שמע את העונג שהיה בשמים מהרעש הגדול של ברכת "לשנה טובה תיכתב ותיחתם" שברכו מתפללי בית-הכנסת איש את רעהו.

(ספר-השיחות תשי"ה עמ' 2)

אל תיגעו במשיחי

הרבי הצמח-צדק גרם לכך שה'משכיל' הנודע, לילנטל, יצטרך לברוח מרוסיה. וזאת – על-ידי תפילתו ודיבורו בראש-השנה אחד.

ומעשה שהיה כך היה: באותו ראש-השנה היה לילנטל אמור לערוך נסיעה כדי לבצע תכנית שתאכוף על ה'חרדים' להכניס לסדר הלימודים שלהם תכנית לימודים של ה'משכילים'. לפתע הלישנו עליו שמעל בכספי המלוכה (דבר שלא היה לו שחר), ועקב זאת הוכרח לברוח מרוסיה.

(ספר-השיחות תשי"ד עמ' 4)

וכל קרני רשעים אנדע

פעם אמר הרבי מהר"ש בלילה הראשון של ראש-השנה: מחשבה היא הרי דבר טוב, ודיבור הוא בוודאי דבר טוב, ועכשיו שיש לנו שניהם – הוא יכול כבר למות... בתוך זמן קצר הגה מושל אחד, שהיה שונא-ישראל, נחלה ומת.

(ספר השיחות תשי"א עמ' 27)

אבא רחם נא!

הבעל-שם-טוב היה נוהג לתקוע בשופר במעמד תלמידיו. פעם אחת ביקש מתלמידו בעל ה"תולדות" לתקוע אצל התלמידים, והוא עצמו תקע לפני אנשים פשוטים וילדים, שצעקו בכל עוצם נפשם: אבינו שבשמים – רחם-נא! וזה השפיע יותר מהכול.

(ספר-השיחות תשי"ה עמ' 6)

העיקר הצעקה

פעם ציווה הרבי מהר"ש למסור לחסידים בערב ראש-השנה לפני תפילת ערבית, כי מה שנאמר בחסידות, שתקיעת שופר היא כאדם הצועק "אבא, אבא!" – העיקר אינו ה"אבא", כ"אם ה"צועק". באותו ראש-השנה רעשה כל העיירה מבכיות של תשובה.

(ספר-השיחות תשי"ד עמ' 4)

מחשבות זרות

פעם הגיע לרבי מהר"ש לראש-השנה אחד החסידים הרבנים, ששם לבו לכך שב"תרועה" תקע הרבי ארבעים ושתיים טרומיטין, והוא החליט ליכנס אל הרבי ולשאול את טעם הדבר. כשנכנס ל"יחידות", אמר לו הרבי: סבור אתה שמחשבות זרות זה רק שטויות והבלים? גם כשחושבים מה שלא צריכים, אפילו בענייני קדושה, הרי זה בבחינת מחשבות זרות.

(ספר-השיחות תשי"א עמ' 28)

שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש-השנה וביום-הכיפורים¹⁵.

אחרי התפילה ואמירת תהילים תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן¹⁶.

ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות".

התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן.

במשך ימי ראש-השנה, משתדלים (על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לברך ולתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים במושבי-זקנים, בתי-רפואה ובתי-הסוהר.

קידוש. "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלבד).

סעודת היום. השוכח 'יעלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש-השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

נוהגים שלא לישון בראש-השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

אסור להכין מהיום למחר, וגם לא לשבת¹⁷.

"להעביר בשבט" (ב' בפתח); "תחזק מגן" (תי"ו בפתח, ח"ת בחטף-פתח). אחר-כך, בחרו "אם לא למענו" צריך לומר: "למענו" (עיי"ן בחטף-פתח)... "וכעס" (וא"ו בקמץ).

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "ונתנה תוקף"¹².

הש"ץ והקהל¹³ כורעים ב'עלינו', ככתוב במחזור.

מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רקק ב'להבל ולריק). לנפילת כורעים אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן. אין נוהגים לפרוש מטפחת וכדומה על רצפת קרשים.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומר הקהל (בלבד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שיספיק הציבור לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למהר ולהתחיל מיד "אוהילה לא".

נשיאת כפיים¹⁴ בראש-השנה – כבכל יום-טוב – ואין אומרים "ותערב".

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל

15 ירשימות' יד עמ' 28. ולכאורה צ"ל היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגו בכל ר"ח. ואף שנמנעים להזכיר ר"ח בראש-השנה, כנפסק בשו"ע אדמו"ר סי' תקצ"א סי"ג, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו אמירת ברכי-נפשי וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר מחבירו.

16 הישברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטובוס אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י נ"ע וכן אצל הרבי, שבח-המועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרבי הרה"ח ר' יוסף-מנחם מענדל טננבוים).

17 למחר: גם כשהל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני – שו"ע אדמו"ר סי' תצה וסי' תקי"ג. לשבת: שם סי' תקי"ז סעיף כג.

[לעצמו], התוקע מברך "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו'. השופר מכוסה ורק פיו גלוי גם בשעת הברכות, עד התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו".

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא – מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

תוקע תשרית שלוש פעמים, תשיית שלוש פעמים, תריית שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה (יש אומרים שהרבי תקע כך: טר-אוי-טו, אוי-טו, אוי-טו, טו). כל שבר – נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה – מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב – שברים – תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות – בהפסק נשימה ביניהם.

בסידור אדמוה"ז נאמר, שבין תשרית

לתשרית ובין תשרית לתשרית יתוודה (התוקע) בלחש¹⁰. אחרי התקיעות אומרים – גם הקהל – "ובכן, יהי רצון מלפניך..."¹¹.

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם-כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" [והקהל עונה אחריו פסוק בפסוק]. ואחר-כך אומר כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". הילול.

תפילת מוסף

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... וידעתי ה'..." (הפסוקים – בקול רם). חצי קריש. תפילת מוסף.

מכינים מגבות וכדומה להפסיק בין פני המשתחוים בעלינו לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. למנהגנו, אין מקריין כלל בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור.

בסוף הפיוט "אופד מאז" צריך לומר:

אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (ש"ע אדמוה"ז) שם ס"ח. וראה הסמך בשבחי המועדים עמ' 27 הע' 9.
 9) ש"ע אדמוה"ז ס"י תקי"צ סי"ט (כנראה נהוג גם בלחש בבי נשימות, למרות שבאי"א להר"י מבוססאטש שם סוס"ב לא כ"כ). המנוב באוצרי עמי קכב, שכי"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הפסיק בנשימה גם במיושב, והרבי סיפר זאת והסתפק "אם הוא מצד הבריות או מצד העניין" – לכאורה מובן מן שלא קיבל זאת כהוראה לרבים (למרות שגם המסופר בירשימותי ק"ג עמ' 20 תואם זאת). ובפרט שעי"פ המנוב ביהירות וביאורים – אהלי תורה גיליון תתלי"ה עמ' 99, בפועל תקע הרבי במיושב בנשימה אחת. וע"ע.

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

יום חמישי, ראש-השנה*

א' בתשרי תשס"ח

יש לזכור לעשות 'עירוב תבשילין' מבעוד-יום.

הנהגים להדליק "נר תשובה" כמנהג בית הרב, ידליקו מערב-יום-טוב נר הדולק כמה ימים (שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים בדבר הדלקת נר יארצייט ביום-טוב, ובפרט שהוא לצורך מחר – ראה המובא בפסקי-תשובות סי' תקי"ד ס"ק יד).

משעה אחת קודם תפילת המנחה עד תפילת ערבית כמוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום.

אין לובשים ה'קיטל', גם לא הש"ץ והתוקע, אלא ביום-הכיפורים.

הברכות בהדלקת הנרות (אחרי ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'. איש המדליק, לא יברך 'שהחיינו'.

ליל א' זראש-השנה

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה – [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר מדרברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבר אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים

מסויימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו".

מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום-טוב – לא יעשו בראש-השנה, גם לא בצינעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראוי הדבר אשר הבני-תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכיריהם".

ערבית:

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה-עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה-עשרה: לדוד מזמור, קדיש-תתקבל, ברכו, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירתו על-ידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שעדים ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים.

קידוש – מי שברך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש-השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא

(* מקוצר היריעה, נשמטו רוב ההערות. הן מופיעות בשלימותן במהדורת האינטרנט.

יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם".
 בכל סעודות ראש-השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן. בהתווערויות דראש-השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושל אחריה במלח.
 טבילת פרוסת 'המוציא' בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש – שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש – כך: נוטל התפוח בימינו, מברך עליו 'בורא פרי העץ' [חותכו וטובלו בדבש], ואחר הברכה קודם האכילה אומר: "יהי-רצון מלפניך (ללא ה') אלוקיני ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".
 גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לכרך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא. ההנהגה בפועל וההוראה לרבים – לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה.¹

בהמשך לזה, אוכלים רימון וראש איל (למעשה – ראש דג. וצריך לברך בעוד-מועד מתולעים), אבל אין אומרים 'יהי רצון' כי אם על התפוח.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ראש-השנה.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לא הניח לשיר ניגון

בסעודות ראש-השנה, גם לא ביום השני. מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' – אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון. בליצי ראש-השנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד – חוזר לראש.²

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: 'הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.

בסוף ברכת-המזון, אומרים 'עושה שלום...' (ולא "השלום").

יום א' זראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב.

שחרית. הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה.³

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע' ללמוד בימי ראש-השנה בבוקר את המאמר 'להבין עניין תקיעת שופר' הנדפס ב'סידור

עם דא"ח' (רמד,ג). והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהגי-ישראל-לתורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר, שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף – בהתאם לגילו – בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה "אמן", ו"אמן, יהא שמייה רבא".

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו".

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כ"ל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימי-תשובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמוכן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בשאר ימות השנה.

בחזרת הש"ץ, כשמגיע הש"ץ ל"וכתוב ול"ובספר", הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב"זכרנו" וב"מי כמוך".

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל..." והוא באחד, פותחין הארון, וממשיכים "ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

לאחר חזרת הש"ץ, אומרים "אבינו מלכנו" החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף. מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך...".

ב'לוח התיקון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות" (ז' בשבא), וכן נתקן בסידורים החדשים ובמחזור דשנת תשמ"ט.

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים (גם כשחל בשבת) שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך "ריבוננו של עולם", "יהיו לרצון", ופסוק "ואני תפילתי" – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית דשני ימי ראש-השנה קוראים בתורה, (חוץ מן המפטיר), בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

בנוסח מי שבירך צריך לומר: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין...".

סדר תקיעות:

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דיליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קרע שט"ן', עלה אלוקים, יהי-רצון (שאומר רק הבעל-תוקע

1) ראה שו"ע אדמוה"י סי' רעד סי' ג' קסז ס"ד וס"ב.

אולם אם עלול מסיבה כלשהי לצאת מהחדר, חייב לאכול תחילה כזית, כמבואר בסי' קעח סי' ג'.

2) שו"ע אדמוה"י סי' רו סי' ח' וסדר ברה"י פי"ט ס"ד. ע"פ הפוסק וחתמו אה"כ לפני טבילתו בדבש (ועי' יוצרי' עמ' עח).

3) כמוכן, שהברכה חלה על התמרים והרימונים וכו' שהיו לפניו על השולחן באותה שעה (כנהוג), גם אם לא כיוון עליהם בפירוש (ראה סדר ברה"י פי"ט הי"ד).

4) יליע אם הכוונה לכל המינים שנוכרו בגמי ובטושי' ע"י תקפ"ג, כמ"ש בלוח כולל-חב"י, וכן "כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם" (שו"ע אדמוה"י ר"ס זח), או שהכוונה רק למינים אלו. ויש לברר אם אבל הרבי תמרים וכו' (לא מצאתי עי' בינונים, ולפי הפירוט דליל ב' וכו' יש לשער שהיו מזכירים זאת. כנראה אכל ראש דג, ואולי הוגש גור

7) ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמוכן – מבעוד מועד) חל גם על כל